

Voor de nood van de wereld en onze eigen nood

Elske Cazemier verhaalt van een viering in een verpleeghuis, waar bewoners, wijkgenoten en mensen met een verstandelijke beperking aan deelnemen. En dan wordt duidelijk dat deze mensen, die zelf volledig verzorgd of begeleid worden, bijzonder betrokken zijn op de wereld om hen heen. Spontaan, krachtig en ontroerend ontstaat er diaconaat.

Kyriegebed

‘Laten wij de Heer aanroepen om ontferming voor de nood van de wereld *en onze eigen nood*, want zijn barmhartigheid heeft geen einde.’

Langzaam en nadrukkelijk spreekt de ouderling de inleiding op het kyriegebed uit. Zijn grijze haardos raakt bijna het papiertje waar zijn tekst op staat, zoveel moeite moet hij doen om het te kunnen lezen. Al zo lang ik met hem samenwerk begint hij het kyriegebed met deze woorden. Hij heeft de standaardtekst uitgebreid met ‘onze eigen nood’.

Het raakt me dat hij dat zo doet. Hij heeft een leven vol tegenslag achter de rug. Hij is zeer gevoelig en lichamelijk heel kwetsbaar. Hij heeft last van oorsuizingen, pijnlijke voeten en slechte ogen. De viering kost hem alle energie die hij op een dag heeft. Hij wordt gebracht door zijn zus, want op eigen kracht redt hij het niet meer. Hij weet wat nood is. En hij weet dat in de zaal nog veel meer mensen zijn, die dat weten: zeker de mensen die in het verpleeghuis wonen, maar

ook verscheidene mensen uit de wijk en sommige mensen die een verstandelijke beperking hebben en de viering bijwonen.

Na de inleiding begint hij te bidden. In het verleden stotterde hij nog wel eens, maar tegenwoordig klinken zijn woorden krachtig. Onder tussen begint de organist zachtjes te spelen. De ouderling bidt nu in de maat. Hij verwoordt de harde werkelijkheid van waaruit we om ontferming roepen. En tegelijkertijd klinken de lichte tonen van het orgel, als barmhartige omhelzing zonder einde. Ook deze vernieuwing is het initiatief van de levenswijze ouderling.

Gelijkwaardig

Een buitenstaander zou de indruk kunnen hebben dat mensen in een verpleeghuis of mensen met een verstandelijke beperking genoeg hebben aan zichzelf, aan hun eigen nood. Als het over diaconaat gaat lijken zij de ontvangende partij te zijn. Zo begon ik veertien jaar geleden ook met mijn werk als geestelijk verzorger. Ik

dacht dat ik iets moest geven, iets moest aanbieden: ik zorgde, ik regelde, ik controleerde, ik voelde me verantwoordelijk. Ik was dienstbaar op mijn manier. Maar gaandeweg heb ik een belangrijke ontdekking gedaan: als ik een stap opzij zet kunnen de anderen tevoorschijn komen. Als ik kan afwachten en overlaten, laten zij zichzelf zien en horen. Bovendien kunnen zij dan op hun manier zorgen, helpen en meeleven. Ik kan ook van hen leren of van hen ontvangen.

Een preek in dialoog

Als ik mijn mond houd kunnen anderen zich laten horen. Dat geldt ook voor de preek. We preken al jaren in dialoog. Of in de preek iets van diaconaat aan de orde komt is afhankelijk van de bijbeltekst, maar ook van de reactie van de kerkgangers op wat hen daarin wordt aangereikt. Ik denk aan een preek van dit voorjaar, naar aanleiding van de verheerlijking op de berg, beschreven in Lucas 9:28-43.

Ik heb het bijbelgedeelte gelezen uit de Naardense Bijbel. Nadat we hebben gezongen pak ik de microfoon en ik ga voor de tafel staan. In vraag en antwoord diepen we het verhaal met elkaar uit. De jongelui die een verstandelijke beperking hebben zijn meestal de eerste die reageren, maar ook de anderen zijn er ondertussen aan gewend geraakt dat ze mee mogen werken aan onze reconstructie van het bijbelverhaal.

Ik begin: 'Jezus gaat met een paar leerlingen de berg op. Waarom een berg?'

Sam steekt zijn vinger op: 'Een berg is hoog', en hij wijst de lucht in.

Mevrouw Sital vult aan: 'Dicht bij de hemel.'

'Ja, precies, op een berg ben je dicht bij de hemel, dicht bij God. En daar gebeurt iets met Jezus, hè?'

Daphne, in haar rolstoel op de eerste rij, reageert: 'Jezus ziet er anders uit!'

'Ja, inderdaad, Daphne, Jezus begint te stralen.' De bleke, tengere jonge vrouw straalt zelf ook. Ze heeft vaak iets onzekers, maar in 'preken' is ze goed. Bij elke bevestiging leeft ze op.

Even later zijn Mozes en Elia plotseling bij Jezus. 'Hoe reageren de leerlingen?', vraag ik.

Daphne wipt omhoog in haar rolstoel: 'Ze krijgen slaap.'

'Ja, ze zijn zo slaperig dat niet tot ze doordringt waar Jezus en Mozes en Elia over praten.'

Ze praten over wat er met Jezus gaat gebeuren in Jeruzalem. Hebben jullie gehoord welk woord er gebruikt wordt?'

'Uittocht'

'Daphne, wat heb je goed geluisterd! Ja, ze praten over de uittocht die Jezus gaat volbrengen in Jeruzalem. Wat is dat, een uittocht?'

Nu reageert de zus van mevrouw Sital. Haar zus woont al een paar jaar in het verpleeghuis, omdat ze na een hersenbloeding niet meer voor zichzelf kan zorgen. Sindsdien bezoeken de twee dames samen de kerkdienst. Ik ken de zus

< Kerkdienst bij Bartiméus Doorn

nauwelijks, ze is stil en verlegen. En nu zegt ze zomaar hardop: 'De vluchtelingen.'

Het woord blijft hangen. We hebben ons er niet tegen kunnen wapenen. Opeens is het daar, de ongemakkelijke komst van zovelen naar Europa, de ellende, de onmacht. Zoals we ons geen raad weten met die mensen, zo overvallen voel ik me nu, nu ze opeens hier genoemd worden. Ja, het is een uittocht. Deze mensen zijn weggetrokken, omdat ze de oorlog en de dreiging in hun land wilden ontvluchten, net als ooit het volk Israël.

Misschien ga ik te snel terug naar de draad van het verhaal. Als ik vraag: 'Maar waarom hebben we het plotseling over uittocht als het gaat om Jezus?', blijft het stil. Ik ga verder: 'Dit verhaal lezen we in de weken voor Pasen. We bereiden ons voor op wat er straks met Jezus gaat gebeuren. Dat weten jullie wel, wat gebeurt er straks allemaal met hem?'

'Hij wordt veroordeeld.'

'Hij wordt gekruisigd.'

'Ja ... en dan?'

'Dan komt de opstanding.'

'Ja, ik denk eigenlijk dat er daarom sprake is van 'uittocht' hier. Jezus trekt door de ellende en de dood heen naar nieuw leven. Hij laat de dood achter zich, zoals de Israëlieten, maar ook de vluchtelingen, die de ellende in hun land achter zich laten en hopen op een nieuw bestaan.'

Even pauzeer ik, omdat we nu verder gaan met het volgende gedeelte van een

soort tweeluik in dit bijbelverhaal: 'Daarna gaan Jezus en zijn leerlingen weer naar beneden, weg van de berg naar het dal, naar de diepte. En als ze daar zijn komt iemand naar Jezus toe. Hebben jullie gehoord wie dat is?'

Ik zie dat trouwe bezoeker Jan zijn vrouw een por geeft. Ze kijkt hem even verbaasd aan en zegt dan: 'Ja, een vader en zijn zoon.'

'Wat is er aan de hand met deze zoon?'

'Die is gekruisigd.' Kort en krachtig komen de woorden uit de mond van mevrouw Sital.

Weer een ademloos moment ... bijbeluitleg die ogenblikkelijk naar binnen komt. Ik ben er stil van. Zo ver had ik de parallel zelf nog niet doorgetrokken. Maar ze heeft gelijk. Deze zoon is gekruisigd, gevangen in het kwaad en puur slachtoffer. En de leerlingen van Jezus weten zich geen raad, ze kunnen de jongen niet helpen, ze staan erbij en kijken ernaar, slaperig, machteloos.

Het gaat me te snel, er gebeurt te veel. Ik kan nog net vragen: 'Wat doet Jezus?'

Daphne is gelukkig heel nuchter en alert. Ze helpt me verder: 'Hij maakt hem beter.'

'Ja, wat een wonder, hè! Hij bevrijdt de jongen uit zijn ellende. Waar lijkt dit op? Waar doet het jullie aan denken?'

Ik kijk de zaal rond, maar mijn vraag is te vaag. Ze weten het niet.

'Het lijkt wel een uittocht, toch?'

Voorbeden

Het diaconale aspect van de preek ontstaat spontaan, doordat iemand een verband legt met de actualiteit van de vele vluchtelingen, die naar Europa komen. Later krijgt het vorm tijdens de voorbeden. Wie wil kan naar voren komen om een kaarsje aan te steken. En dan wordt duidelijk dat deze mensen, die zelf volledig verzorgd of begeleid worden, bijzonder betrokken zijn op de wereld om hen heen. Misschien is die wereld zich er niet van bewust, maar hier wordt gebeden met kracht:

'Wilt u namens mij vier kaarsjes aansteken?'

'Voor de mensen die ons hier verzorgen en die het zo druk hebben.'

'Voor al die vluchtelingen.'

'Namens mij graag drie kaarsjes.'

'Een kaarsje voor de jongen die anders altijd solo zingt, maar er nu niet is, omdat hij zich niet goed voelt.'

'Een kaarsje voor mijn nichtje dat is overleden.'

Uiteindelijk branden alle waxinelichtjes op de kaarsenstandaard, voor de nood van anderen. Hoe oud of gehandicapt ze zelf ook zijn, ze kunnen nog bidden en meeleven met anderen. Hun wereld is veel groter dan alleen hun kamer in het verpleeghuis.

Na het gebed zingen we: 'Vrede voor jou, vrede voor jou, vrede en alle goeds voor iedereen.' Ook hierin is iedereen gelijkwaardig. We schudden elkaar de hand en wensen elkaar vrede, een klein moment van ontmoeting. Sam springt op en loopt dwars door de zaal heen om Daphne vrede toe te wensen.

Ondertussen krijgt meneer Diepeveen het te

kwaad. Hij zit bij het raam, voor in de kerkzaal. Zijn ontroering gaat over in gerochel. Door zijn keelcanule kan hij het slijm niet kwijt. Het apparaatje in zijn keel beweegt heftig op en neer. Sam is toch al in beweging. Hij merkt de bejaarde op, loopt naar hem toe en biedt hem zijn schone witte zakdoek aan. Dat raakt de oude heer zo, dat de tranen opnieuw in zijn ogen springen. En weer klinkt er een hard schor geluid. Sam schrikt ervan. Maar de man lacht en pakt Sams hand.

Collecte

Mevrouw Sital probeert de tas van haar buurvrouw aan te reiken. Beide dames zitten in een rolstoel. Gelukkig springt de vrijwilligster bij. Ze pakt de tas van achter op de rolstoel. De diaken staat lang te wachten met zijn zakje. Hij wacht, geduldig. Dan pakken stijve, onhandige handen een briefje uit de portemonnee en stoppen het in de collectezak. De zak gaat verder, tot hij gevuld is. Deze mensen dragen bij aan een project voor mensen in nood, dit keer voor mensen in Ethiopië. Zij voelen zich betrokken en verantwoordelijk.

Voor we naar huis gaan zeg ik als voorganger niet: 'Uw dienst in de wereld begint nu.' Nee, die dienst in de wereld is er al, is er al vele, vele jaren, niet alleen op zondag, maar elke dag van de week: er wordt gebeden, er wordt meegeleefd, met *onze eigen nood*, maar ook met die van vele anderen. <

Elske Cazemier is geestelijk verzorger voor mensen met een verstandelijke beperking. Zij schreef over haar werk het boek De ziel ontdekken in contact met mensen met een verstandelijke beperking (Narratio, 2014).

boommier@hetnet.nl